

Typáře – razítka

Garant tematické databáze: **Myšička Martin, Mgr.**, vedoucí SOkA Most, tel.: +420 477 755 901, mysicka@soalitomerice.cz

Vazba na Nová základní pravidla (NZP)

Tematická databáze „Typáře“ v rámci požadavků na rozšířený popis spadá do NZP - 5.7 Typáře a jejich otisky

Pravidla v této oblasti vycházejí z **metodiky vydané v roce 1996 pro účely celostátního soupisu pečeti, pečetidel a otisků** (Růžek Vladimír: Pečetě. Diferenční příručka pro přechod z programu Pečetě (AS MV ČR) do programu Pečetě (Bach systems s. r. o.). Program pro evidenci a rešerše ze sfragistického materiálu (pečetě, pečetidla a sbírkové odlitky), Praha 2011, 61 s.).

Došlo však k nutným úpravám textu, aby odpovídal funkcionalitám aplikace ProArchiv a NZP.

Pokud chcete studovat celý obsah v původní tištěné podobě, využijte [odkaz na stažení \(formát pdf\)](#).

Aplikace umožňuje rovněž popis razítek a otisků razítek. Metodicky se uplatňuje analogie s pečetidly a jejich otisky. Mnohé položky však nejsou u razítek a jejich otisků uplatňovány!

Co zapisovat?

Databáze slouží ke katalogizaci typářů, tj pečetidel a razítek.

Stanovení evidenční jednotky

Vymezení typářů z hlediska evidenčních jednotek upravují Pravidla – viz [6. Typáře a jejich samostatné otisky](#).

Úroveň popisu

Lze uplatnit pouze jako **složku** (jen u razítek) nebo **jednotlivost** nebo čistě teoreticky **část jednotlivosti**.

Dále viz NZP - Příloha 4 – Příklady jednotek popisu a úrovní popisu - příklady 5.1 až 5.4.

Majitel typáře

Majitel typáře, je-li znám, je zapisován výhradně formou přístupového bodu do plovoucího okna Přístupové body – role Majitelé typářů – typ korporace / osoba. Vybíráme z nabídky, případně založíme nové heslo dle pravidel o vytváření přístupových bodů.

Ostatní doplňující informace k majiteli razítka se zapisují již přímo do detailu formuláře, neboť jsou poplatné popisované archiválii a stávají se tak tedy výhradně součástí jejího popisu. Někdy se může zdát vypisování následujících polí zbytečné (duplikace s údaji v přístupovém bodu), ale je to kvůli kompatibilitě požadavků na celostátní soupis.

Místa vzniku popisovaných jednotek

Místo vzniku popisovaných jednotek je zapisováno výhradně formou přístupového bodu do plovoucího okna Přístupové body – role Místa vzniku popisovaných jednotek (Geografický objekt). Vybíráme z nabídky, případně založíme nové heslo dle pravidel o vytváření přístupových bodů.

Změna identifikace a jiného označení:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Evidenční jednotka + počet:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Ukládací jednotka:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Datace vzniku:

Rok vzniku razítka anebo časový rozsah – období, v němž razítko mohlo vzniknout.

Poznámka: letopočet uvedený v opisu či v pečetním poli nemusí vždy znamenat rok vzniku razítka, ale může odkazovat např. k roku založení korporace.

Jiné datace:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Zde je možno uvést např. dataci užívání razítka, je-li známá.

(K) Typ práv. osoby majitele typáře:

(K) = vyplňuje se jen u korporací

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb. Zde je možno vybrat volbu správního okruhu, do něhož je možné zařadit pečetitele. Názvy voleb v číselníku jsou formulovány jednoznačně a nevyžadují zvláštní výklad, předpokládají však orientaci v pojmech dějin správy. U razítek užijeme adekvátně.

jiný – upřesňující popis uvést v rubrice „Popis typáře“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Místo působení majitele typáře

Pole napojené na přístupové body třídy "geografický objekt" - slouží k výběru lokality (město/obec), která je sídlem nebo působištěm majitele razítka v době užití razítka. Vybíráme z nabídky, případně založíme v plovoucím okně Přístupové body nové heslo dle pravidel o vytváření přístupových bodů.

Země (území) působení majitele typáře:

Pole napojené na přístupové body třídy "geografický objekt" – slouží k výběru území (země), odkud majitel razítka v době vytvoření otisku pocházel.

Tvar peč. plochy (otisku):

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb hodnot s nejčastěji přicházejícími tvarovými variantami.

jiný – popisovaná pečetní deska svým tvarem neodpovídá žádnému z nabízených tvarů, upřesňující popis uvést v rubrice „Popis typáře“.

Forma typáře:

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb. Vybíráme dle nabídky, přičemž v případě razítka užijeme jen následující volby.

pečetní deska – nejobvyklejší forma, kdy je pečetní deska s obrazem vyrobena buď společně s držadlem anebo je druhotně zasazena do držadla (např. dřevěného).

razítkovací strojek – razítko umožňující nastavení hodnot (např. datumovka apod.)

jiná – upřesňující popis uvést v rubrice „Popis typáře“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu.

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit.

Typ obrazu:

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb. Vybereme co možná nejpresnější podskupinu, přičemž v případě razítka užijeme jen následující volby.

razítko nápisové – v pečetním poli se vyskytuje výhradně písmo, resp. text.

razítko znakové – v pečetním poli je zachycen heraldický znak (nebo jeho část).

razítko obrazové – v pečetním poli se nachází obraz – předmět, symbol, nikoliv heraldická symbolika majitele (v tom případě viz razítko znakové).

jiný – upřesňující popis uvést v rubrice „Popis obrazu v poli typáře či otisku“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Popis obrazu v poli typáře či otisku:

Toto editační pole je určeno pro detailnější individuální popis pečetního pole, které má poskytnout uživateli podrobnější informace o jeho obrazové výbavě, a to nad rámec předchozí volby „Typ obrazu“. Popis by měl být stručný, věcný a přesný. V popisu by neměly být evidovány podružné detaily, které netvoří podstatu ikonografie. Pozornost je třeba věnovat celkové charakteristice obrazu na pečetní desce a popisu jeho podstatných reálií. Např. předmětům, objektům a znakům. Heraldické znaky se popisují stručně podle heraldických pravidel, tj. Se popisují pro stranovou orientaci heraldicky. To znamená, že užíváme výrazy „pravý“ a „levý“ nikoliv z pozice pozorovatele čelně hledícího na štít, nýbrž z hlediska toho, kdo drží štít. To znamená, že např. figura v levé polovině štítu z hlediska pozorovatele je **heraldicky** (čili z hlediska toho, kdo štít drží) v pravé polovině štítu. Při popisu znaků se tedy zvláště nezdůrazňuje, že strana je heraldicky pravá či levá a heraldická stranová orientace se rozumí sama sebou. Při popisu neheraldických výjevů a kompozic předmětů, které nejsou rámovány štítem a jsou položeny volně v pečetním poli, není však důvod heraldický popis užívat a vše je možno popisovat přirozeně z hlediska pozorovatele čelně hledícího na pečetní obraz.

Pozor! Obraz na razítku popisujeme podle jeho otisku, tedy jako stranově převrácený a ze stanoviska pozorovatele, který hledí na hotovou pečeť a nikoliv na negativní rytbu razítka.

Opis:

Opis je textová legenda probíhající po obvodu (okraji) pečetního pole, který zpravidla ohlašuje vlastníka.

Nápis:

Nápis je textová legenda umístěná mimo oblast obvodového opisu, tj. uprostřed pečetního pole. Nápis může doprovázet opis, nebo může být jediným textem v poli.

Exerque:

U razítek se nevyskytuje.

Popis typáře:

Toto editační pole je rubrikou pro detailnější individuální popis fyzického vzhledu razítka, jestliže to okolnosti vyžadují a je třeba rozšířit popis nad rámec předdefinovaných voleb v menu „Tvar pečetní plochy“, „Forma pečetidla“, „Držadlo“ a „Materiál typáře“.

Držadlo:

Pole napojené na číselník s výběrem voleb určujících tvar držadla pečetní desky / razítkovací plochy. Pro razítka se nabízejí tyto volby:

kuželka - Držadlo vyběhající kolmo na rubu pečetní desky a tvořící s ní pevnou součást je profilováno do rozmanitých kuželovitých, houbovitých či hruškovitých tvarů.

jiné – popis tvaru uvedeme v rubrice „Popis typáře“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Materiál typáře:

Pole napojené na číselník s výběrem voleb charakterizujících materiál, z něhož je vyrobeno samotné razítko. Pokud je držadlo zhotoveno z odlišného materiálu, uvedeme tuto skutečnost v rubrice „Popis typáře“.

plast – slouží zejména pro razítka

jiný – materiál uvedeme v rubrice „Popis typáře“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Texty na pečetidlech a jejich otiscích – obecné zásady

Pokud opis, nápis či exerce není čitelný v důsledku značné deformace či otěru, píšeme do příslušné rubriky „Nečitelné“.

Rozlišujeme majuskulní a minuskulní tvary písmen dle předlohy.

Využíváme všech dostupných znaků na klávesnici, kterými lze v textu vyjádřit obvykle oddělovače slov, či různé značky užívané v opisech či nápisech, např:

. = tečka

: = dvojtečka

* = hvězdička

+ = křížek

~ = tilde (alt 126)

´ = apostrof

× = ležatý křížek (alt 0215)

& = et (alt 38)

Je možno využít i sady znaků, které nabízí grafické prostředí Windows po volbě Vložit – Symbol.

Ligatury Æ, Œ se vyjadřují podtržítkem A_E, O_E

Zkratky vyjádřené kontrakcí či suspenzí není třeba rozvádět. Pokud se zpracovatel k tomu vůbec odhodlá, je třeba, aby rozvedený text zkratky umístil výlučně do hrotitých závorek, např. SBOR DOBR<OVOLNÝCH> HASIČŮ

< = Alt+60

> = Alt+62

Jiná písmena a značky je třeba při přepisu převést do standardní podoby, např. azbuka. Tuto skutečnost je možno uvést v rubrice „Popis obrazu v poli typáře či otisku“.

Je-li text opisu (nápisu) přerušen pečetním obrazem, vyjádří se toto přerušení lomítkem „/“.

Pokračuje-li text na druhém a dalším řádku, vyjádří se toto přerušení dvěma svislými čarami: „||“
| = alt 124

Je-li text porušen v důsledku fyzického poškození, vyjádří se chybějící písmeno (písmena) hranatými závorkami [], např. DRUŽSTVO PRO PO[]. Je-li možno zjistit počet chybějících písmen, doplní se jejich počet tečkami [.....]. Je možno též doplnit chybějící písmena podle interpretace zpracovatele, ale v tom případě je nutno je umístit výlučně do hranatých závorek, např. OKRES[NÍ NÁR]ODNÍ VÝB[OR].

[= alt 91

] = alt 93

Pokud v opisu začíná text na jiné pozici než na 12. hodině pomyslného číselníku, je třeba počáteční pozici vyjádřit číslovkou v závorce, např. (21,00) SVAZ ČSL. MLÁDEŽE – OKRESNÍ VÝBOR...

Poznámka: při přepisu opisů a nápisů se výše uvedená znaménka nevkládají mezi uvozovky.

Písmo (typáře a otisky):

Pole je napojeno na číselník.

jiné – pro písmo mimo uvedenou typologii, je třeba jej slovně objasnit v rubrice „Popis obrazu v poli typáře či otisku“ (nahrazuje položku „ostatní“ užívanou v celostátním soupisu).

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Jazyk:

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb.

Dochování:

Určuje se způsob a forma dochování, neřeší se otázka pravosti. Do úvahy připadají tyto možnosti:

originální vyhotovení (pro typáře i pečeti)

pozitivní kopie pečeti

nezjištěno – Aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu.

nelze určit – Fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit.

Pravost typáře:

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb. Hodnotu přiřadíme na základě dosavadního sfragistického rozboru a nebo aktuálního posouzení. U razítek užijeme adekvátně.

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Velikost - rozměr x:

Velikostí u typářů a jejich otisků rozumíme rozměry pečetní desky / plochy pro otisk.

Rozměr x = skutečná dochovaná velikost průměru pečetního pole / pole pro otisk u okrouhlé pečetní desky razítka nebo **výška** u ostatních tvarů. Rozměr se udává v milimetrech.

Velikost - rozměr y:

Rozměr y = skutečná dochovaná **šířka** pečetních polí u razítek oválných nebo vícehranných. U okrouhlé pečetní desky razítka uvádíme shodnou hodnotu s rozměrem x. Rozměr se udává v milimetrech.

Výška typáře:

Udává se rozměr mezi plochou pečetní desky, která vytváří pečetní otisk, a vrcholem držadla razítka. Rozměr se udává v milimetrech.

Poškozený typář, u něhož nelze původní rozměr určit, uvádí se: nelze určit.

Fyzický stav (typáře a otisky):

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb určujících charakteristiku fyzického stavu razítka:

nepoškozeno – Razítko se zachovalo v neporušeném stavu v ideálním či téměř ideálním stavu, blízcím se stavu v době svého vzniku.

zachovalé – Razítko se zachovalo v dobrém stavu, jen s drobným nebo nepodstatným poškozením. Charakter pečetního obrazu (pečetní pole a opis), jeho čitelnost a jasnost zůstala zachována. Obraz je dobře interpretovatelný.

obraz setřen – Razítko se zachovalo ve stavu, kdy bez ohledu na fyzický stav ostatních částí je pečetní obraz (opis a pečetní pole) poškozen otěrem tak, že nedovoluje nesporně interpretovat text opisu, obraz nebo obojí. Písmena opisu, obraz či části obrazu jsou zcela setřeny nebo otěrem neartikulované a o obsahu těchto částí se můžeme nanejvýš více či méně jen domýšlet.

poškozeno – Razítko se zachovalo nerovnoměrně. Obraz i opis jsou silně poškozeny odlomením či otěrem na jednom či více místech, zatímco jiné části zůstaly alespoň zachovalé. Interpretace takové pečete je více či méně ztížena, je však možná.

zlomek – Z razítka se zachovala pouze část, zatímco zbývající část nenávratně zanikla po odlomení. Zbývající zlomek je možno interpretovat úměrně velikosti zachovalému zbytku.

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

Potřeba konzervace:

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb určujících stupeň potřeby konzervátorského či restaurátorského zásahu popisovaného razítka:

není – Razítko je zachováno v takovém stavu, že nevyžaduje konzervátorský ani restaurátorský zásah, a to buď v důsledku svého výborného stavu, nebo že bylo již dříve konzervováno.

doporučuje se – Razítko je v takovém stavu, že nevyžaduje nutnou, tím méně naléhavou konzervaci. Drobné defekty, které vykazuje, zásadně razítko nedegradují, a proto nehrozí v jejich důsledku rychlé zhoršování fyzického stavu. Prohlubování jejich poškození je však možno očekávat spíše v dlouhodobém (šesti a víceletém) časovém výhledu. Konzervátorský zásah se proto doporučuje, aby relativně dobrý stav razítka zůstal zachován a předešlo se nežádoucím změnám. Při plánování priorit konzervátorských zásahů zařazujeme toto razítko jako třetí v pořadí.

nutná – Razítko je zachováno v takovém stavu, že nevyžaduje akutní restaurátorský nebo konzervátorský zásah, avšak poškození je takového rázu, že lze očekávat ve střednědobém (dvou až pětiletém) časovém výhledu pokračující zhoršování fyzického stavu, které může mít vliv na postupné snížení vypovídací pramenné hodnoty razítka, a proto je konzervátorský zásah třeba hodnotit jako nutný a potřebný k tomu, aby dosavadní stav alespoň pojistil. Při plánování priorit konzervátorských zásahů zařazujeme toto razítko jako druhé v pořadí.

naléhavá – Razítko je zachováno v takovém stavu, který vyvolává akutní potřebu konzervátorského nebo restaurátorského zásahu, neboť hrozí úplná degradace razítka či zánik jeho vypovídací pramenné hodnoty. Zařazení tohoto razítka do konzervátorských prací je prioritní.

Poškození obrazu / Poškození opisu / Poškození držadla:

Tato editační pole navazují na volby „Fyzický stav (typáře a otisky)“ a blíže určuje místní rozsah poškození razítka v jednotlivých jeho podstatných částech. Do editačního pole se vyznačují číslicemi, oddělenými od sebe čárkami, jaký plošný kvadrant razítka je poškozen. Pro názornost si představte, že obrazová plocha Razítka jakéhokoliv tvaru je křížem rozdělena na čtyři pole čili výseče – kvadranty. Plocha výseče vlevo nahoře je kvadrant 1, vpravo nahoře je kvadrant 2, vlevo dole kvadrant 3, vpravo dole kvadrant 4. Je-li např. pečeť poškozena v opisu vlevo nahoře a vlevo dole a dále v pečetním obrazovém poli vpravo dole, zapíšete do rubriky „Poškození obrazu“ číslovku „4“, a do rubriky „Poškození opisu“ číslovky „1,3“ (mezi čárkou a další číslovkou **nepíšeme** mezeru!). Je-li např. pečeť poškozena v části opisu po celém obvodu, bude zápis v rubrice „Poškození opisu“ vypadat takto: „1,2,3,4“. Je-li poškozen střed obrazového pole, vyjádříme tuto skutečnost písmenem „S“. Zápis poškození obrazu může potom vypadat např. takto: „S,1,4“. Podobně se vyjádří poškození držadla. Takto zachycený stav poškození k datu zpracování záznamu dovolí srovnání změn stavu poškození v budoucnu.

Datum posl. konzervace

Uvádí se datum, kdy bylo popisované razítko naposledy odborně restaurováno či konzervováno. Zápis se provádí dle pravidel pro zápis časových údajů.

Číslo konzervačního protokolu a zpřesňující komentář k předchozím rubrikám a volbám, které zpracovatel vyplňoval k tématice konzervace a restaurace, se zapisuje do pole "Fyzický stav - popis".

Odkazy na příbuzné dokumenty:

Nevyplňujeme.

Edice a literatura:

Rozumí se odborná historická, pomocnovědná, sfragistická či heraldická literatura, v níž je razítko (či jeho otisk) popisováno nebo odborně dokumentováno; sem zahrnujeme též specializované katalogy a atlasy (tj. podrobné soupisy a popisy sfragistického materiálu s reprodukcemi) či katalogy výstav, na kterých bylo razítko představeno veřejnosti a komentář k němu byl zveřejněn ve výstavním katalogu formou popisu, reprodukce nebo obojího.

Veřejná poznámka:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Služební poznámka:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Existence kopií JP:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Práva k jednotce:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Možnost zveřejnění:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Lokace:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Zpracovatel jednotky popisu:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Datum popisu:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Přístupové body

Následuje výčet rolí, u kterých by měly být napojen přístupový bod, pokud je znám:

Role	Třída	Povinnost	Vysvětlení
Majitelé typářů	osoba/korporace	vždy	Viz Majitel typáře
Ostatní entity zachycené jednotkami	vše	-	Pod touto rolí je možno napojit přístupové body, jimiž charakterizujeme podstatu popisovaného razítka. Případné heslo je možno volit z oblasti popisu pečetního

popisu			obrazu, heraldického popisu, prosopografických údajů, konzervace pečetí či libovolně jiného oboru, pokud to zpracovatel uzná za žádoucí. Správné užívání hesel zvyšuje informační hodnotu databáze a její vyhledávací možnosti.
--------	--	--	---

Pokud je potřeba k určité roli zapsat více přístupových bodů, je potřeba uživatelsky přidat další řádek s totožnou rolí.